

O ZAREZU I OKO NJEGA

Nives Mikić-Opačić

U Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika (Matica hrvatska-Matica srpska, Zagreb–Novi Sad, 1960) čitamo ovo pravilo:

»Uobičajeno je da se iza naslova pisma stavlja zarez ili uzvičnik. I u jednom i u drugom slučaju pismo se nastavlja velikim početnim slovom: (primjer)

b) Ali ako se pismo nastavlja u istom retku, iza zareza se obično piše malo slovo: (primjer)«¹

Nedavno sam imala u rukama knjigu pisama. Pisalo ih je dvoje mladih. Da nisam nekoliko puta pročitala cijelu knjigu, vjerojatno ne bih opazila koliko je navedeno pravilo kruto. Nametnulo mi se jedno pitanje: zašto se iza zareza u naslovu mora u idućem retku pisati veliko slovo? Ne stvara li se time neželjena stanka u čitanju? Ne narušava li to cjelovitost prve rečenice? Navest ću jedan primjer – a sličnih je bezbroj – iz kojeg će se moći vidjeti što bi učinilo veliko slovo iza zareza u naslovu, a na početku novoga retka. Prema Pravopisu ispravno je pisati ovako:

Draga Cecile,

Ne plači. Molim te, ne plači.

Iz ovog se primjera vidi da se netko obraća djevojci s molbom da prestane plakati. Izravno obraćanje, kao u razgovoru, potvrđuje i druga rečenica. Znači da je Cecile nerazdvojno povezana s cijelim sadržajem koji slijedi iza naslova. U Pravopisu nalazimo izbor: ili pišemo uzvičnik iza naslova u pismu ili zarez. Kad bi iza riječi Cecile stajao uzvičnik, situacija bi bila drukčija. Pročitali bismo početak pisma ovakvom intonacijom:

— . . /
Draga Cecile ,
— — — . . — . .
Ne plači . Molim te , ne plači .

¹ Točka 23. a, b, str. 22.

Glas se kod uzvičnika spušta. A čim se glas spusti, iza tog spuštanja nastupa nešto novo. Intonacijski, a i vizualno, zapravo odvajamo tada naslov od sadržaja prve rečenice u pismu. Kad bismo međutim iza naslova stavili zarez, taj intonacijski pad ne bi bio tako izrazit, a mogao bi se i posve izbjeći: Intonacija bi tada izgledala ovako:

— • • — • — — — • • — •

Draga Cecile,

ne plači. Molim te, ne plači.

Vidi se da se tu zapravo ista intonacijska visina prenosi iz naslova na onaj dio rečenice koji slijedi. Kažem dio rečenice, jer on sačinjava s naslovom jedinstvenu cjelinu. Sadržajno, dakle, bez ikakva prekidanja, naslov se stapa s onim što mu se želi saopćiti. A to je autoru pisma zacijelo i bio cilj. Želio je da upravo Cecile prestane plakati. Ne bi se stoga smjelo odvajati ono što se želi saopćiti od onoga *kome* se želi saopćiti. No postoji još jedna zapreka. A nju stvara upravo pravilo kakvo nalazimo u Pravopisu. Naime, ako napišemo zarez iza naslova, valja nam, prema Pravopisu, započeti dalje velikim slovom (ako nastavljamo u novom retku). Ako pak iza naslova nastavimo pisati u istom retku, pišemo, razumljivo, malim slovom. I upravo ovdje iskrsava problem. Rekosmo već do čega dovodi prekidanje intonacijske cjeline naslova i onoga što slijedi. No istu situaciju izaziva i pisanje velikog slova na početku novoga retka iza zareza u naslovu. Veliko slovo u nas dolazi obavezno iza točke. A to je signal da spustimo glas. Jer, valja imati na umu, ne čitamo samo od riječi do riječi nego vizualno zahvaćamo veće ulomke. Prema tome, veliko slovo na početku novog retka iza zareza u naslovu označava spuštanje glasa iza naslova. A to je upravo ono što ne želimo. Želimo samo kratku stanku, malen predah, ali ne i spuštanje glasa i nov početak u retku iza naslova. Zato mislim da bi bilo najbolje kad bismo u takvim slučajevima pisali iza zareza u naslovu malo slovo u retku ispod. To bi onda izgledalo ovako:

Draga Cecile,

ne plači.

Takvim pisanjem postizemo malu stanku, no ne i spuštanje glasa, kao što bi to bilo da umjesto zareza stoji uzvičnik ili na početku novoga retka veliko slovo. Smisljeno-intonacijska cjelina nije narušena. No nije to sve. Postigli smo i to da naslov ostaje i dalje posebno istaknut (kako vizualno, tako i akustički).

Oblik pisma zadržao je svoje odlike, a da nije narušio sklad forme i sadržaja. Upravo o oblicima kakvo je, na primjer, pismo valjalo bi da više razmišljamo, jer takve tradicionalne forme nose mnogo toga što se prihvaća automatski, bez razmišljanja. Ako smo uveli novinu u interpunkciju (pogotovu što se tiče zarez), ne bismo li mogli unijeti više logike i u epistolarni oblik?

O S V R T I

RIKARD SIMEON:
ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK
LINGVISTIČKIH NAZIVA

Zagreb, 1969, izd. Matica hrvatska

U Zagrebu je prošle godine izašlo u izdanju Matice hrvatske značajno lingvističko djelo Rikarda Simeona, sveuč. profesora na zagrebačkom Filozofskom fakultetu: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva. Djelo se sastoji od dviju omašnih knjiga: prva knjiga od slova A do O broji 1010 strana, a druga od slova P do Ž 926 strana velikog formata. U podnaslovu je naznačeno da je to rječnik lingvističkih naziva protumačen na osam jezika: »hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski«. Pri izradbi djela surađivalo je s autorom 14 naših poznatih lingvista, specijalista za pojedine lingvističke grane. Kao što spominje autor u predgovoru, na tom je golemom djelu radio 10 godina.

Značajna je osobina toga rječnika da on nije samo zbornik lingvističkih termina nego i njihovih opisa i odredaba. Definicije i tumačenja preuzeta su iz lingvističke literature i iz lingvističke leksikografije. Autor se poslužio golemom međunarodnom stručnom literaturom, djelima svojih jugoslavenskih prethodnika i vlastitim istraživanjima, osobito u području hrvatske i srpske terminologije. U opširnom uvodu tumači on postanak i koncepciju djela, pri čemu su mu bili savjetodavci i prof. dr Stjepan Ivšić i prof. dr Petar Skok. Autor o tome doslo-

vno govori: »No ovaj je rječnik zamišljen kao rječnik sveukupne lingvističko-filologijske terminologije, i stoga su u nj ušli svi stari i novi, pravilni i nepravilni, naši i strani termini i nazivi, obrađeni kao posebne jedinice. Na taj način rječnik će uvelike olakšati rad i onima koji se bave našom starijom i dijalektnom lingvističkom terminologijom i njezinim postankom, a oni, koji budu radili oko stvaranja jedinstvene lingvističke terminologije, naći će u njemu potrebne podatke za najveći broj termina, domaćih, a također i stranih koji su, kao internacionalni, ušli u našu terminologiju.« U autorovu uvodu dobivamo podatke da su u rječniku obrađeni termini ovih struka: fonetike, fonologije, morfologije, sintakse, sintagmatike, historijske gramatike, poredbene slavenske i indoevropske gramatike, stilistike, leksikologije, leksikografije, semasiologije, ortografije, dijalektologije; akustike, audiometrije, anatomije i fiziologije, psihofiziologije, patologije i defektologije govora i govornih organa; poetike, metrike (prosodije), retorike; opisi oko 2500 jezika svijeta i oko 800 različitih vrsta pisma, kao i prikazi lingvističkih škola i pravaca te njihova terminologija; također i glavni nazivi iz tekstologije i kritike teksta, opće filozofije, logike, psihologije, estetike, paleografije, diplomatike i bibliografije, strojnog prevodenja te neki nazivi starih jezičnih spomenika i dr. Sva ta građa obilježena je u rječniku jasno izraženim lingvističkim pristupom, lingvističkim načinom promatranja i obradbe i svagdje prisutnim lingvističkim interesom.

Takvo djelo nedostajalo je u našoj stru-